

Poglavlje 2

Internet u kući, na poslu, u školi i u igri

U ovom poglavlju

- ▶ Korišćenje Interneta od kuće
- ▶ Internet na poslu
- ▶ Unutrašnja (intranet) i spoljna mreža
- ▶ Internet u školi
- ▶ Igra na Internetu

Možda dosad niste koristili Internet zato što niste imali potrebe. Možda ste pokušali i odustali, ili vas je mrzelo da probate. E pa, mi smatramo da danas svako ima razloga da koristi Internet, pa ćemo u ovom poglavlju navesti gomilu zabavnih, zanimljivih i potencijalno neophodnih razloga za to koji mogu da važe za vas.

Na Internetu kao kod kuće

Za mnoge je Internet postao sastavni deo života. Da li za održavanje kontakta s dragim osobama, pribavljanje važnih vesti, proučavanje medicinskih problema i terapija za njih, pronalaženje novog posla ili zadržavanje starog, Internet je danas nezaobilazan deo životnog mehanizma. Neki ga koriste po ceo dan, svaki dan, dok ga drugi posećuju jednom dnevno ili nekoliko puta sedmično. Vaša je stvar za šta upotrebljavate Internet – mi samo hoćemo da znate čega sve tamo ima.

Kada naučite da koristite Internet, počecete da razmišljate u stilu „Pitam se da li . . .“ ili „Pitam se šta . . .“ i da odgovore tražite na Internetu. Na njemu možete kupiti sve, od cipela do hrane, a ne morate ni da idete po to – isporučice vam kući. Možete pratiti saobraćaj na zagušenim raskrsnicama koji se uživo i neprekidno snima *web kamerama* (kamerama čije snimke uživo prenose Internet lokacije koje možete prikazati na ekranu svog računara). Ima recepata, mapa, saveta za zdravlje i još nebrojeno mnogo korisnih stvari.

Pregledajte katalog video-kaseta i knjiga koje nudi lokalna biblioteka, ili preuzmite muziku i elektronske knjige koje potom možete preneti na prenosive plejere odnosno čitače naglas. Ako je došlo vreme da se selite, pronadite novu kuću/stan, zatražite stambeni kredit i ukasite novo prebivalište onim što ste pronašli upravo na Internetu. Tamo ćete naći molere, servisere, građevinske stolare za prozore (prave staklene, ne one na računaru), pa čak i dobavljače ogreva.

Internet vam može pomoći i u održavanju kućnih finansija. Odličan softver za knjigovodstvo imate na Webu, pa ne morate da ga instalirate na svoj računar. Možete kupovati i prodavati akcije i preuzimati obrasce za porez iz Poreske uprave, umesto da na to utrošite sate i sate u vožnji, čekanju i telefoniranju. (Usput, Web adresa Poreske uprave u SAD je www.irs.gov; kasnije ćemo vas uputiti kako da stignete tamo. U nekim državama, Poreska uprava dozvoljava da se preko Mreže popunjavaju kratki formulari za poreske olakšice.)

Audio i video ćaskanje na Internetu znači da možete besplatno razgovarati s ljudima iz celog sveta koje pri tom vidite. Dede i babe mogu primati fotografije svojih unuka i prikazivati ih u okvirima za elektronske slike. Telefoniranje preko Interneta je usluga koja se sve više širi po celom svetu, jer omogućava da telefon s postojećim brojem utaknete u širokopojasnu vezu svog računara s Mrežom. Ako baki hoćete da olakšate da vas zove sa Crnogorskog primorja bez obzira na to gde se trenutno nalazite, vaš telefon na Internetu može imati telefonski broj Budve ili Kotora, pa ona plaća samo lokalni poziv. (Na Internetu niko ne zna da se trenutno nalazite u Nemačkoj ili Americi.)

Kada se umorite od buljenja u ekran i poželite da se malo družite s ljudima, upotrebite Internet za pronalaženje lokalnih planinarskih društava, političkih organizacija, mogućnosti za dobrovoljan rad, hramova različitih veroispovesti ili programa za slušivanje Internetom u 12 koraka. Kad odlučite da izađete iz svoje umrežene pećine, potražite na Internetu uputstva za vožnju (ili mape masovnog transporta) da se ne biste izgubili. Šta god da tražite, prvo to potražite na Internetu.

Internet na delu

Možda je baš ovo godina u kojoj morate naučiti da koristite Internet, jer sviđalo se to vama ili ne, on je postao sastavni deo posla. Sve više kancelarija upotrebljava Internet za obavljanje svakodnevnih poslova. E-pošta je zamenila dopise; spisak kadrova je na Mreži; izveštaje o putnim troškovima šaljete putem Mreže; tamo rezervišete čak i karte za putovanje, naručujete robu, šaljete cveće i tračarite – sve na Mreži.

Traženje posla pomoću Mreže

Šta kažete? Tražite posao? Mreža je izvanredna alatka za pronalaženje posla. Objavite svoju biografiju na Mreži da bi svi poslodavci mogli da je pročitaju. Pročitajte kakvi poslovi se nude na Web lokacijama www.hot-jobs.com, www.brassring.com i www.monster.com. (Ako ste već zaposleni, pazite gde ćete objaviti svoju biografiju. Ukoliko se prijavite na lokaciju za traženje posla koju posećuje i vaš trenutni poslodavac, i on slučajno tamo ugleda vašu biografiju, mogao bi da vam po hitnom postupku dâ jak razlog da ubuduće pazite gde šta objavljujete.)

Većina današnjih preduzeća objavljuje adresu e-pošte ili Web lokacije gde svi zainteresovani mogu da pošalju/objave svoje biografije. Slanje biografije putem Mreže jeftinije je i brže od slanja u koverti s markom ili putem faksa. Šta više, pre nego što uopšte uzmu nekog u u razmatranje za zaposlenje, mnoga preduzeća hoće da budu sigurna da njihovi budući nameštenici poznaju barem osnove Interneta.

Za preduzeća je objavljivanje slobodnih radnih mesta na Internetu delotvoran i veoma jeftin način za vrbovanje talentovanih ljudi. Posetite matične strane kompanija koje vas zanimaju i pogledajte kakve ljude traže. Mnoge više škole i univerziteti imaju Web strane posvećene pravljenju karijere, a mnoge profesionalne organizacije – od akupunkturista do zoologa – za svoje članove održavaju Web lokacije sa oglasima za slobodna radna mesta. Postoje specijalizovane Web lokacije za određena slobodna radna mesta, među kojima za ona u državnoj službi, u inostranstvu, kao i ona koja pomažu otplatu studentskih kredita.

Pre nego što odete na razgovor za zaposlenje u neku firmu, pregledajte prvo njihovu Web lokaciju. Razmislite ko sve predstavlja njihovu konkurenciju i dobili ste spisak mogućih poslodavaca.

Pojedinosti o intranet i ekstranet mrežama

Pošto su već mnogi shvatili da je Internet zaista korisna stvar, pametni su počeli da prilagođavaju elektronsku poštu i Web tehnologije, i upotrebljavaju ih unutar, izvan, pa čak i između preduzeća/organizacija. Možda imate osećaj da se imena stalno menjaju, ali da svi govore o istom. U pravu ste. U ovom odeljku navešćemo nekoliko definicija da vas pametnjakovići ne bi zbunjivali svojim žargonom, i da biste i sami mogli da se njim služite kad vam zatreba. Od tekućih Internet termina vezanih za privredivanje, omiljeni su nam *intranet* i *ekstranet*. Da vidimo da li znate u čemu se razlikuju.

Šta su intranet mreže i čemu služe

Intranet? Jesmo li mi to dobro napisali? Jesmo. Sada kada svi govore o *Internetu*, marketinški mudraci su izmislili *intranet*, koji je to isto samo malo drugačije. Ideja je jednostavna: uzeti odličnu tehnologiju razvijenu u proteklih 20 godina i upotrebiti je neposredno unutar preduzeća/organizacije na njenoj internoj mreži.

Intranet je grupa usluga, kao što su Web strane, koje su dostupne samo unutar određene organizacije. Web radi na Internetu pomoću desetina hiljada *Web servera* koji šalju Web strane svima koji ih zatraže. Intranet radi na internoj mreži organizacije, gde Web serveri šalju Web strane samo osoblju unutar organizacije kada ih zatraži. Intranet je neka vrsta privatnog World Wide Weba, kao neki Organizacioni Wide Web (OWW! – zamislite tu moguću skraćenicu).

Kako će vaša firma koristiti intranet, zavisi isključivo od maštovitosti ljudi u njoj. (U određenim organizacijama to ograničenje je veće nego u nekim drugim, ali mi smo optimisti.) Navešćemo nekoliko primera:

- ✓ Gotovo sve dopise koji kruže preduzećem delotvornije je slati kao poruke e-pošte ili Web strane. Ta metoda štedi papir, podaci se lakše pamte i pronalaze, i svi uvek imaju najvažnije moguće podatke.
- ✓ Veliki prašnjavi priručnici koji trunu na polici (ili pridržavaju čošak nečijeg stola, ako je pod neravan) funkcionišu mnogo bolje u obliku Web strana. Na Web je lako staviti i kataloge, liste delova i sl. Njih je lakše pretraživati da bi se pronašla potrebna strana. Sem toga, autori ih mogu ažurirati kad god zatreba, a svi dobijaju trenutan pristup najnovijoj verziji podataka.
- ✓ Ako na projektu radi više ljudi, objavljivanjem projekta na Webu postizemo da svako od njih može da pregleda i ažurira status svog dela projekta, čime omogućava da svi ostali uvek vide ažurne podatke. Tako su tri autora i izdavači ove knjige, koji žive u tri različite države (Masačusets, Vermont i Njujork), pratili napredak u ažuriranju ove knjige i držali se približno istog smera – koristili smo malu Web aplikaciju koju je John napravio za jedno popodne.
- ✓ Ukoliko vaša kompanija ima pozitivan stav prema multimediji, sada na radnoj površini svog računara možete imati animaciju, video i zvuk. Nešto manje spektakularni, ali možda korisniji, jesu novi integrisani intranet programi koji omogućavaju postavljanje „živih“ hiperveza ka Web stranama u poruke e-pošte. Sada možete poslati dopis o različitim vrstama materijala i u njemu primaocima dati hiperveze direktno do tog materijala. Čitalac treba samo da pritisne hipervezu da bi video podatak o kome govorite.

- ✓ Popunjavanje kartica sa evidencijom radnog vremena i izveštaja o putnim troškovima, kao i ažuriranje podataka o penzijskom i socijalnom osiguranju, sada se rutinski obavlja na intranetu. Držanje obrazaca na Mreži smanjuje količinu papira koji kruži i omogućava njihovu izmenu kad god je to potrebno, a da se zastareli obrasci ne moraju baciti u smeće.

Sve u svemu, vidimo da tehnologija teče u oba smera. Kako se Internet tehnologija, naročito e-pošta i Web tehnologija, kombinuje s tradicionalnim bazama podataka, menjaju se načini obrade podataka u preduzećima. Papirni dopisi će postati uobičajeni koliko i IBM-ov Selectric, a veliki metalni ormari za spise popunjavaće se mnogo sporije.

Ekstra, ekstranet mreža

Sve što vredi uraditi, vredi uraditi na razne načine. Počnimo od Interneta; unesite ga u preduzeće – dobili ste intranet; iznesite intranet izvan preduzeća, i – hokus-pokus – dobili ste *ekstranet*. Ne da je ta mreža nešto posebno *ekstra*, da se razumemo: *ekstra* ovde znači „van“, kao u reči *vanzemaljac*.

Evo o čemu se radi: pošto se Internet tehnologija (recimo, čitanje, pretraživanje i pravljenje Web strana, kao i korišćenje e-pošte) uspešno koristi *unutar* preduzeća, logičan nastavak jeste da istu tehnologiju iskoristite za rad s kupcima, dobavljačima i drugim poslovnim partnerima. Pošto ovakva primena prevazilazi okvire jedne kompanije, neko pametan je ove tehnologije nazvao spoljnim ili *ekstranet mrežama* (engl. *extranets*). Kao i u slučaju intranet mreža, radi se o istoj tehnologiji koja se upotrebljava na drugačiji način.

Ekstranet mreže se mogu projektovati tako da budu bezbedne i pristup uslugama ekstraneta dozvole samo ovlašćenim osobama. Anonimnoj publici pristup obično nije dozvoljen. Kada upotrebljavate ekstranet nekog preduzeća, ono što vidite liči na običan Internet. Ekstranet je zapravo lepak koji povezuje Internet lokaciju koju gledate i jedno ili više preduzeća koja obrađuju transakcije – povezuju interne sisteme sa spoljnim svetom.

Navešćemo nekoliko načina na koja preduzeća koriste ekstranet mreže. Bez sumnje, i sami biste mogli da nastavite taj spisak:

- ✓ Bilteni, saopštenja za štampu, najave novih proizvoda, i sve druge informacije koje preduzeća šalju kupcima i dobavljačima putem obične pošte (one koja troši papir i marke) ili faks aparata, mogu se poslati e-poštom ili objaviti na ekstranet Web lokaciji.
- ✓ Katalozi, brošure, i ostali referentan materijal može se objaviti na Webu, što znatno smanjuje troškove štampanja i omogućava lako i često ažuriranje sadržaja.

- ✓ Kupci mogu poručiti robu i pratiti tok izvršenja porudžbine.
- ✓ Na Web lokaciji mogu se objaviti odgovori na najčešća pitanja i tako preduprediti brojni telefonski pozivi.

Koja je razlika između preduzeća koje ima ekstranet i onog koje ima Web lokaciju? Hmm, možda u debelom računu za konsultantske usluge? U stvari, preduzeća katkada imaju više Web lokacija, od kojih su neke dostupne samo određenom kupcu ili grupi kupaca. Te specijalne lokacije su *ekstranet mreže*.

Internet u školi

Internet se probija u obrazovne ustanove svih nivoa, premda nismo uvereni da neposredna upotreba Interneta mnogo koristi našim najmlađim sugrađanima. (O tome detaljnije govorimo u poglavlju 3.)

PC (ili Apple) za nastavnike

Pitajte nastavnike, i reći će vam da većina školskih reformi samo povećava njihovo opterećenje i smanjuje vreme i energiju koju mogu da posvete poučavanju u učionici. Internet može uštedeti vreme nastavnicima prilikom smišljanja plana nastave, održavanja veze s kolegama i završavanja birokratske papirologije. Umesto da Internet guramo u svaku učionicu, smatramo da bi cilj trebalo da bude osposobljavanje svakog nastavnika da se povezuje sa Internetom od kuće.

Roditeljski posao nikada ne prestaje

Sem očigledne mogućnosti pripremnog istraživanja materijala za domaće zadatke i kopiranja ispitnih radova (ne radite to, uhvatiće vas) s Mreže, vidimo da se Internet koristi za lakše komuniciranje na relaciji roditelj/nastavnik, nastavnik/učenik, učenik/učenik, i roditelj/roditelj. Japanska deca su stalno u međusobnoj vezi putem bežičnih ručnih uređaja za e-poštu. I vaša deca će to zatražiti – ako ne ove, onda sledeće Nove godine. Klasične roditeljske sastanke brzo istiskuju ili zamenjuju liste slanja e-pošte. (Više o tome u poglavlju 13.) Zbog svega toga postavlja se pitanje „digitalnog jaza“, jer siromašnije porodice nemaju para za celu priču. Međutim, kada bi država subvencionirala sveopšti pristup Internetu, to bi na duže staze moglo uštedeti novac školskog sistema.

Oдох ja na fakultet

Ako studirate, onda znate da Internet zauzima središnje mesto u vašem obrazovanju. Ukoliko planirate da uskoro odete na studije, možda vam je najbolja priprema za to čitanje ove knjige. Sve što smo rekli o intranet

mrežama u preduzećima važi *mutatis mutandis* i za univerzitet. (*Mutatis mutandis* na latinskom znači „kada se izmeni ono što treba izmeniti.“ Obično ne koristimo tako kitnjaste reči, ali mogle bi vam zatrebati u nekom predmetu.) Danas se većinom visokih škola upravlja putem njihovih intranet mreža. U stvari, mnoge škole su tako upotrebljavale Internet pre nego što je izmišljen termin „intranet“. Opisi predmeta, profili profesora i studenata, upisivanje u grupe, nastavni program, domaći zadaci, ocene, priprema razgovora za dobijanje posla – u nekim visokim školama čak i diskusije studenata – sve se to radi preko Mreže.

Ako pokušavate da izaberete fakultet, za jedno veče na Internetu možete upoznati barem desetak njih. Web lokacije visokih škola često odvajaju deo prostora za matične strane svojih studenata i nastavnog osoblja. Čitanjem tih strana upoznaćete svaku ustanovu i naći nekoga sa sličnim interesovanjima, s kojim se možete dopisivati elektronskim putem.

Kako se beži iz virtuelne učionice?

Snaga Interneta omogućava da pohađate nastavu ne napuštajući dom. Na Mreži se mogu pronaći kursevi e-nastave za gotovo sve zamislive predmete – i nekoliko njih koji su nezamislivi. U nekim slučajevima, Mreža *jeste* univerzitet, ali više o tome kasnije.

Internet za zabavu

Ima ljudi koji misle da je Internet namenjen *isključivo* zabavi. Bez obzira na to koliko je ovo tačno, raste broj načina na koje se možemo zabavljati na Mreži.

Možete upoznati nekoga

Na Mreži možete upoznati razne ljude i tamo se družiti s njima; možete igrati razne vrste interaktivnih igrica ili raspravljati o svom omiljenom sportu, hobiju ili bolesti (jer je nekima to najzanimljivija tema). Možete ući u virtuelnu stvarnost i uzeti nov trodimenzionalni lik, ili pričati na raznim jezicima (ako njima već vladate) i upoznavati ljude iz celog sveta.

Možete upoznati nekog posebnog

Zakazivanje sastanaka putem Interneta zaista je uzelo maha. Servisi za upoznavanje i lični oglasi na Mreži predstavljaju očigledan način za pronalaženje potencijalnog partnera, ali ponekad je bolji manje direktan pristup, što je i inače neko nepisano pravilo na ljubavnom planu. Međutim, na Mreži ima svakakvih ljudi, pa budite veoma oprezni kada se uživo sastajete s nekim koga poznajete samo s Mreže. Bukvicu vam čitamo u poglavlju 15.

Za mene je Internet muzika

Razmena muzičkih (MP3) datoteka putem Mreže je eksplodirala, na žalost industrije nosača zvuka. Zbog njihovih tužbi zatvorena je najpopularnija muzička lokacija, Napster. Njeno mesto zauzeli su drugi servisi, kao što je KaZaA.

Industrija nosača zvuka i mnogi muzičari smatraju da je razmena muzike preko Interneta čista krađa. Sudovi su dosad podržavali isto mišljenje. Ostali muzičari i mnogi kupci smatraju da ih je muzička industrija godinama drala i hoće da razbiju njen monopol nad distribucijom nosača zvuka. U toku su pokušaji da se ozakoni mrežna razmena muzike naplaćivanjem pretplate ili svake preuzete kompozicije. Odlučite sami šta je ispravno, a šta ne. O MP3 muzici govorimo u poglavlju 16.

Šta ima u bioskopu?

Naravno da možete proveriti raspored predstava u svom omiljenom bioskopu i kupiti ulaznice putem Mreže. Ali zašto da uopšte odlazite od kuće? Na Mreži ima mnogo besplatnih filmova. Većinom su to kratki filmovi koji nikada pre nisu masovno distribuirani. Neke lokacije čak daju svoju listu najboljih filmova, i tako vam štede vreme pri izboru.

A možete i samo surfovati

Surfovanje (termin je smislila naša prijateljica Jean Armour Polly pre mnogo godina) jeste lepa umetnost krstarenja po Internetu. Izaberite temu; vidite šta možete da nađete o njoj; sledite njene hiperveze. Setićete se neke druge ideje do koje ste došli pre mnogo vremena. Proverite šta na Internetu ima o tome. *Obeležite* (pomoću obeleživača zapamtite adresu u direktorijumu Favorites) zanimljive lokacije koje nemate vremena da pregledate. Možete im se vratiti sutra. Pročitajte šta neko piše u diskusionoj grupi koja se bavi temom za koju smatrate da ste stručnjak. Recite im gde greše. Sati i sati će proći, ali barem niste gledali televiziju.